



## ПОГЛЕД КЪМ НЯКОИ АСПЕКТИ ОТ БЪДЕЩЕТО НА СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ И СЧЕТОВОДНИТЕ УСЛУГИ

**проф. д-р Надя Костова**  
Катедра „Счетоводна отчетност“  
Икономически университет – Варна

<b>Ключови думи:</b>	<b>Резюме</b>
Счетоводна професия Професионални умения Управление на рисковете Ключови компетентности Счетоводни услуги	<i>Настоящите предизвикателства пред целия свят налагат необходимостта от задълбочен поглед и към счетоводната професия. Върху нейното развитие в бъдеще влияят различни фактори. Като значим фактор се проявява промяната в средата, в която работят предприятията. Съществено значение имат и обществените очаквания към счетоводната професия, а също така и променените очаквания и изискванията на бизнеса и работодателите към способностите на счетоводителите. За анализирането на т. нар. „счетоводни услуги“, предлагани от счетоводните предприятия, е изключително важно да се познават същността и характерните черти на тези услуги, като се отчитат и факторите, които оказват влияние върху възприемането на тези услуги. Тенденциите, които ще имат най-голямо влияние върху счетоводните предприятия и техните клиенти през следващите години, са свързани с подобряване на клиентското обслужване, продуктивността и увеличаване ползите за служителите на тези предприятия.</i>

### **Въведение**

В последните години навлязохме във време на Четвъртата индустриална революция, която прави света изключително променлив. Факторите, предизвикващи тези промени, са твърде различни, но се дължат основно на:

- повсеместното разпространение на мобилен интернет;
- навлизането на цифрови технологии;
- внедряването на изкуствен интелект и

- преминаването към машинно обучение.

Последствията от тях биха могли да се обобщят, от една страна, като такива, водещи до възникване на значими проблеми, които трябва да намерят своето решение, а от друга – до последствия, разкриващи нови възможности.

Дълбочината и динамиката на промените поставят въпроса за успешните предприятия и за процесите в тях, които протичат благодарение на капитала. Особеното и различното е, че ако досега акцентът основно е бил върху финансовия капитал, в съвременните условия се променя посоката към комплексно управление на шестте вида капитал – финансов, производствен, човешки, интелектуален, природен и социален. Звучи парадоксално, но е реалност, че във времето на цифровите технологии, на автоматизацията и ориентацията към роботизация човешкият капитал има по-голямо значение от когато и да било. В резултат на работата в условията на информационна епоха, в електронна среда и в дигитален свят се проявяват предизвикателства и пред счетоводството и счетоводната професия. **Затова целта на настоящия материал е да се представят опорни точки в развитието на счетоводната професия и на счетоводните услуги. Конкретните задачи, които се поставят, са:**

- **да се коментират основните аспекти на влиянието на някои фактори върху развитието на счетоводната професия;**
- **да се изведат базовите характеристики на счетоводните услуги, предоставени от счетоводни предприятия, и да се направи опит за обобщаване на ключовите области и тенденции.**

### **1. Гледни точки към развитието на счетоводната професия**

Прогнозира се, че през следващите години ще се появят много нови позиции и професии, породени не само от Четвъртата индустриална революция, но и от нетехнологични фактори като демографски натиск, геополитически размествания и нови социални и културни норми.<sup>1</sup> Предвид многото несигурности може да се каже, че на този етап не е възможно точно да се предвидят новите професии и техните характеристики, но се очаква, че „талантът, повече от капитала ще представлява критичен производствен фактор“.

---

<sup>1</sup> Виж: Доклад на председателя на БКОНК „Икономиката във фокуса на образованието и науката“ (докладите на председателя на БКОНК от 10.06.2011 г. до 17.02.2020 г. са предоставени на Президентството на Република България, Министерския съвет, Комисията по образованието и науката към Народното събрание, Националната агенция за оценяване и акредитация, Министерството на образованието и науката, Министерството на финансите, Министерството на икономиката, Министерството на туризма, БТА, БНР, БНТ и висшите училища в България).

В новите условия вече не толкова липсата на финансов капитал, а проявяващия се недостиг на квалифициран човешки капитал се явява пречка пред иновациите, конкурентоспособността и растежа. Промените в последните години провокираха мнения, че в условията на „цифровата икономика“ и на „икономиката на знанието“ някои от съществуващите професии ще отмрат. Появиха се публикации, оповестяващи както „новите професии“, така и тези, които в „близко бъдеще“ ще изчезнат. Сред „отмиращите професии“ бе включена и счетоводната професия. Последва реакция от защитниците на тази професия, които изказаха становища за „бляскавото“, но „комплицираното“ ѝ бъдеще. Воденето на спор дали ще я има, или не изглежда някак безпочвено, тъй като считаме, че докато съществуват икономически системи, докато се извършва стопанска дейност, докато са налице условия за вземане на информирани икономически решения, счетоводната професия ще има поле за приложение. Двуполюсните мнения обаче не могат да не ни замислят по отношение на въпроса за нейната промяна в бъдеще. Неслучайно в Общата рамка 2.0. за устойчиво развитие, приета от Международната федерация на счетоводителите (IFAC)<sup>2</sup>, се посочва, че у счетоводителите<sup>3</sup> трябва да се създаде самочувствие на „знаещи агенти на предстоящите промени“, което налага необходимостта от задълбочен поглед върху счетоводната професия. Върху нейното развитие в бъдеще влияят различни фактори, но според нас в обобщаващ план те могат да се сведат до три:

– **на първо място**, като фактор се проявява промяната в **средата, в която работят предприятията;**

– **на второ място**, съществено значение имат **обществените очаквания към счетоводната професия;**

– **като трети фактор** може да се посочат **променените очаквания и изискванията на бизнеса и работодателите към способностите на счетоводителите.**

Що се касае до **средата, в която работят предприятията**, тя се определя като мултикултурна при съществуващи различни нормативни изисквания. Това предполага адекватни знания за тази среда.<sup>4</sup> При наличието на мултикултурна среда естествено е да се отчете актуалният поглед върху постигнатото от икономическата теория при обясняване на сложните и комплицирани проблеми на съвременната реална икономика. За съжаление, в условията на COVID – 19 се видя, че

<sup>2</sup> International Federation of Accountants, Sustainability Framework 2.0, Professional Accountants as Integrators, 2011, <https://www.ifac.org/user/login?destination=goto%3Furl%3D%252F%252Fwww.ifac.org%252Fsystem%252Ffiles%252Fpublications%252Ffiles%252FSustainability-Framework-2.0.pdf>.

<sup>3</sup> В доклада ще бъде използвано понятието „счетоводители“, но следва да се има предвид, че включва управленски, финансови и оперативни счетоводители.

<sup>4</sup> Виж: материали от Конференция „Значението на счетоводното образование в глобализирания свят“, [http://world-finance-conference.com/papers\\_wfc/317.pdf](http://world-finance-conference.com/papers_wfc/317.pdf).

статусът на някои икономически теории към настоящия момент е трудно обясним със съществуващите концепции за различните икономически явления и процеси. Особено важно е да се очертае пространството на бъдещото развитие, обвързано с формите на икономически живот, водещи до наличие на сложни модели, изградени при съобразяване както с времевите, така и с пространствените параметри на обкръжаващата среда.

Фундаменталният и глобален характер на промените естествено променя и ще променя и правилата на конкуренцията. За да запазят конкурентоспособността си, предприятията трябва да мислят за иновациите. Счита се, че стратегиите, които основно се фокусират върху намаляване или оптимизиране на разходите, ще бъдат по-малко ефективни, отколкото тези, които се основават на предлагането на продукти и услуги по един иновативен начин. Променената среда в резултат на усложняване на технологиите и техниката създава условия за възникване на противоречие между съществуващите условия за просперитет в предприятията и квалификацията на кадрите за работа в тези условия. Това несъответствие не може да не засегне и упражняващите счетоводната професия. Досега счетоводството и счетоводната професия са се развивали предимно в усъвършенстване на отчитането и оценяването на отчетните обекти, на самите отчетни техники и процедури и би могло да се каже, че в тази посока определено е постигнат успех. Но като че ли подобно еднопосочно развитие в бъдеще е недостатъчно и, по наше мнение, промяната следва да се търси не просто в методологическия фундамент на счетоводството и на счетоводната професия, а бъдещото им развитие да бъде съобразено със средата, в която функционират предприятието и бизнесът. Възниква необходимост да се развиват финансово-счетоводното знание и счетоводната професия така, че да бъдат адекватни на съвременното, т.е. концепцията за тях да не се представя и възприема като единствено счетоводна, а да включва съобразяване с:

- икономическите и финансовите рискове и техните анализи;
- вземането на икономически решения въз основа на огромен обем информация;
- прозрачността на финансовата и нефинансовата информация;
- потребностите на интегрираната отчетност;
- социалната отговорност на бизнеса;
- влиянието на отчетността върху икономическия ръст и върху доверието на обществото;
- икономическата, бизнес, професионална етика и
- много други.

Списъкът на факторите, влияещи върху приложното поле на счетоводството и на счетоводната професия, може да бъде продължен, но по-важното е да се каже, че гледните точки към вече познатите класически модели и тематики трябва да бъдат променяни. В тези нови условия е необходимо да се отчитат и основните фактори, влияещи на пазара на труда, в т.ч. и на счетоводните кадри: Според едно изследване<sup>5</sup> това са:

- новите форми на трудова заетост (44%);
- мобилният интернет и облачните технологии (34%);
- обработката на голям обем данни (22%);
- етиката и конфиденциалността (16%);
- повишената роля на жените в икономиката (12%);
- изкуственият интелект и иновативното обучение (7%).

За целта е необходимо да бъдат направени необходимите промени, за да се осигури подготовката на висококвалифицирани счетоводни кадри, които да са в състояние да работят в условията на променената икономическа и бизнес среда. Това означава такива промени да се извършат и в системата на обучението, образованието и науката, целящи, от една страна, да се придобива необходимата квалификация за осъществяване на дадена дейност, но и да може непрекъснато тази квалификация да се усъвършенства и обогатява.<sup>6</sup>

**Като втори глобален фактор, влияещ върху счетоводството и счетоводната професия, се изведоха обществените очаквания.** Обществото има определени очаквания от счетоводната професия и не случайно в Общата рамка 2.0. за устойчиво развитие, приета от Международната федерация на счетоводителите, **счетоводителите са определени като интегратори, тъй като са лица, които едновременно:**

- **създават стойност;**
- **насочват към създаване на стойност;**
- **поддържат създаването на стойност и**
- **отчитат стойността.**

Обществените очаквания са изключително високи и счетоводната професия трябва да обвързва резултатите от дейността на предприятието с потребителите на информацията, касаеща тези

<sup>5</sup> Руссиян, Е., А. Константинов. Доклад за бъдещето на професиите, Журнал „Кот Шредингер“, 2017, URL: <https://rg.ru/2017/04/17/eksperty-vef-sprognozirovali-tendencii-na-rynke-truda-do-2020-goda.html>.

<sup>6</sup> Михова, Маринела. Образователна политика на Европейския съюз – проблеми и приоритети, Пловдив, Астарта, 2014.

резултати, които от своя страна да подпомагат обществената отговорност на предприятията. Това е много комплициран въпрос, поставящ изисквания за наличие на различни професионални умения у счетоводителите. За счетоводителите отдавна не е достатъчно просто да могат да обработват определен обем от данни. Това подчертават и от Асоциацията на дипломираните експерт-счетоводители (АССА). Те трябва да могат „да разкажат историята зад тях“, но по начин, позволяващ да се вземат максимално информирани и адекватни икономически решения. Това включва:

- да могат да анализират пазара;
- да действат като катализатори на промяната в предприятието;
- да участват в изграждането на дългосрочните му стратегии;
- да имат умения и за управление на екипи, и
- много други.

Обществените очаквания към счетоводната професия са свързани в значителна степен с рисковете. Тези очаквания прозират и в доклада на Международната федерация на счетоводителите (IFAC) „Създаване на условия за засилване ролята на счетоводителите в ефективното управление на рисковете в предприятието“, който откроява два важни момента:

- значението на управлението на различните рискове в предприятието и
- приноса на счетоводителите към подкрепа на ръководството в дейността му по управление на тези рискове.

Проучване сред множество базирани в САЩ организации, проведено от North Carolina State University и Американския институт на дипломираните експерт-счетоводители (AICPA), разкрива, че рисковете се увеличават ускорено както по обем, така и по сложност. Затова може да се каже, че най-голямото предизвикателство е интегрираното управление на риска, което е от изключително значение за осигуряване на допълнителна стойност за бизнеса. Счита се<sup>7</sup>, че професионалните счетоводители имат възможност да създадат условия за по-ефективно управление на рисковете в предприятието в рамките на своите организации. „За да се възползват от тази възможност, те трябва да бъдат, от една страна, подходящо обучавани, а от друга, да се работи по посока тяхното възприемане като експерти в областта на риска, които поддържат активни контакти с външни за професията страни и предоставят ценни анализи за управление на възможностите и рисковете по начин, който подпомага предприятията, от една страна,

---

<sup>7</sup> Gould, Statihis, Stuart Chaplin. От риск към възможност – счетоводителите трябва да играят водеща роля в управлението на рисковете в предприятието, сп. Одит, бр. 02/2019, година XXIII.

да създават стойност, а от друга, да съхраняват тази стойност.“ Създаването на стойност и нейното съхраняване в дългосрочен аспект зависят от качеството на вземаните икономически решения.

**Приносът на счетоводителите за управлението на рисковете в предприятието подпомага и подобрява процеса по вземане на решения чрез:**

- **засилване на аналитичността, и**
- **повишаване качеството на информацията** (като комплексност, съгласуваност и задълбоченост) по отношение на възможностите, рисковете и техните последици, която е на разположение на ръководството, когато то предприема мерки в отговор на несигурността.

Докладът на Международната федерация на счетоводителите (IFAC) „Създаване на условия за засилване ролята на счетоводителите в ефективното управление на рисковете в предприятието“ прави **три ключови препоръки с цел да се повиши приносът на счетоводителите за управлението на рисковете** в предприятието:

1. **Обвързване управлението на риска със създаването и запазването на стойността** – за целта счетоводителите трябва да познават в детайли рисковете и да подпомагат ръководството да разбира рисковете и свързаните с тях проблемни въпроси с цел осигуряване устойчивост на неблагоприятни въздействия.
2. **Стимулиране към аналитично вникване в същността на проблемите и създаване на благоприятни условия за вземане на информирани икономически решения** – за целта счетоводителите трябва да предоставят задълбочени анализи, предназначени за лицата, отговорни за вземането на решения, като им изготвят сценарии и модели на рисковете.
3. **Създаване на условия за интегриране и взаимосвързаност** – тъй като управлението на рисковете често се осъществява изолирано, счетоводителите трябва да съдействат за създаване на условия и възможности за управлението на рисковете на интегрирана база между различните функционални звена и процеси в рамката за управление на рисковете в предприятието.

На фона на горепосоченото може да се обобщи, че управлението на рисковете в предприятието трябва да е основна компетенция при развитието на професионалното счетоводно образование и обучение. Затова е необходимо да се работи по въпроса какъв да е конкретният набор от умения и как да се постигат те, а също и как професионалните организации на счетоводителите да предоставят адекватна подкрепа на счетоводителите за разширяване на тяхната роля. На фона на изпълнението от страна на счетоводителите на все по-стратегически

функционални роли в рамките на своите предприятия, гарантирането на устойчивост спрямо неблагоприятни въздействия и информираност за рисковете във времена на повишена несигурност представлява ключова област, в която счетоводната професия следва да отбележи значителен напредък.

**На следващо място може да се посочи, че са променени очакванията и изискванията на бизнеса и работодателите към способностите на лицата, упражняващи счетоводната професия.** Това от своя страна предполага обучението по „счетоводство“ да бъде ориентирано към нарастване на способностите. Следва да се разграничават понятията „способности“ от „компетенции“. Според дефинициите, дадени във въведението към Общата рамка на СМСОС към Международна федерация на счетоводителите в международното изложение за образование:

- **способностите** са признак, че дадено лице може да изпълнява компетентно функциите си на работното място, а
- **компетентността** се дефинира като способността да се изпълнява работна роля съгласно дефиниран стандарт с референция към работна среда.

Според Препоръките на Съвета на ЕС от 28.05.2018 г. относно ключовите компетентности за учене през целия живот **компетентностите се определят като съчетание от знания, умения и нагласи.**<sup>8</sup>

**Ключовите компетентности** са компетентностите, нужни на всеки човек за:

- личностна реализация и развитие;
- пригодност за заетост;
- социално приобщаване;
- устойчив начин на живот;
- успешен живот в мирни общества;
- организиране на живота по здравословно осъзнат начин и
- активно гражданско участие.

Всички ключови компетентности се считат за еднакво важни и всяка от тях допринася за успешен живот в обществото. Компетентностите могат да се прилагат в много различни ситуации и в най-различни съчетания. Те се припокриват и са взаимосвързани, като

---

<sup>8</sup> Виж: Препоръка на Съвета от 22 май 2018 г. относно ключовите компетентности за учене през целия живот, Официален вестник на европейския съюз, С189, 04.06.2018 г.



аспектите, които са най-важни в дадена област, подпомагат компетентността в друга.

**Ключовите компетентности се базират на умения:**

- за критично мислене;
- за решаване на проблеми;
- за работа в екип;
- за общуване и водене на преговори;
- аналитичните умения;
- творчески умения и
- межкултурни умения.

За да демонстрира компетентност, професионалният счетоводител трябва да притежава необходимите: професионални знания, професионални умения, професионални ценности, етика и нагласи:

- **професионалните знания** включват фактите, цифрите, понятията, представите и теориите, които са вече утвърдени и подпомагат разбирането на определена област или предмет;
- **професионалните умения** се определят като способността и възможността на човек да извършва разсъждения и да използва съществуващите знания, за да постигне определени резултати;
- **професионалните ценности, етика и нагласи** описват предразположението и начина на мислене за действие или реагиране на идеи, лица или ситуации.

Всички те се изискват, за да бъде доказана компетентността, и на практика позволяват на личността да изпълнява своята професионална роля. За съжаление, все още към настоящия момент образователният процес в България<sup>9</sup> е насочен предимно към придобиване на знания, а не толкова към професионални умения, ценности, етика и нагласи.

Значимо място заемат **професионалните умения** у счетоводителите. Според Международен стандарт за образование 3 „Професионални умения и общо образование” на СМСОС<sup>10</sup> **уменията, от които се нуждаят професионалните счетоводители**, се групират в пет основни категории:

<sup>9</sup> Виж: Доклад „Обзорен преглед на висшето образование в България (за целите на МОН)“ на Бахрам Бекхрания, директор на Институт за политика във висшето образование, Оксфорд, Великобритания.

<sup>10</sup> Ръководство по международни изложения за образование на Съвета за международни стандарти за образование по счетоводство (СМСОС), създаден към Международната федерация на счетоводителите.

- **интелектуални умения;**
- **методологически и функционални умения;**
- **личностни умения;**
- **междоличностни и комуникативни умения;**
- **организационни умения и умения за бизнес мениджмънт.**

Според АССА<sup>11</sup> счетоводителите трябва да се превърнат в лидери и 7-те качества, които е необходимо да притежава счетоводителят на бъдещето, са:

1. **технически умения и професионална етика** за цялостно покриване на високите изисквания за честност, независимост, скептицизъм и довереност;

2. **интелигентност и аналитичност**, включващи придобиване и използване на знания за анализ и разрешаване на проблеми;

3. **креативност** – прилагане на съществуващи знания в нови ситуации, откриване на нови връзки и зависимости, прогнозиране на възможни изходи от ситуации, генериране на нови идеи и решения;

4. **емоционална интелигентност**, вплетена в разпознаване на собствените емоции и тези на другите хора в условията на способност да се подхранват и управляват правилно, за да се постигнат желаните резултати;

5. **визия за бъдещето** – способност не просто да се извлече смисъл от ретроспективната информация, а да се прогнозира бъдещето и да се подхожда иновативно;

6. **опитност**, целяща разбиране на очакванията на клиентите и потребителите на информация при създаване на добавена стойност за предприятието;

7. **компетентност в дигиталните технологии** – познаване и прилагане на съществуващите и нововъзникващите дигитални технологии, компетенции в добри практики и стратегии, свързани с тях.

Считаме, че в нашето бързо променящо се общество повече от всякога са важни умения като:

- способност за решаване на проблеми;
- критично мислене;
- способност за сътрудничество;
- творчески способности;

---

<sup>11</sup> Как счетоводителите се превръщат в бизнес лидери, Бюлетин „Образование“, [www.karieri.bg](http://www.karieri.bg).

- аналитично мислене и
- саморегулиране.

Счетоводителите трябва да могат да „мислят в перспектива“, за което са изключително важни: аналитичното мислене, креативният подход в работата, уменията да се обхване глобалната картина, за да може да се подпомага стратегическата посока на предприятието, финансовото му състояние и пазарното му позициониране. Способностите да се обработва голям обем информация, да се извеждат критични оценки, да се мисли предприемачески, да се комуникира ефективно, да се адаптира бързо към променящите се условия сега и в бъдеще са по-важни от всякога.

Изследване на Световния икономически форум сочи, че към 2020 г. първите три места в класацията на най-важните уменията на специалистите заемат: комплексното решаване на проблеми, критичното мислене и креативността. Констатира се, че са променени изискванията на бизнеса и на работодателите към способностите на лицата, упражняващи финансово-счетоводната професия. Затова висшите училища не трябва да обучават студентите само в рамките на тясната специализация. Обучението трябва да се насочи към интегрално образование на личността чрез „пресичащи“ се специалности с цел придобиване на по-широки знания и умения, създаващи по-широка база за бъдеща професионална компетентност. Според нас счетоводната сфера трябва да стане бързоразвиваща се, предвид това, че:

- образованието във финансово-счетоводната сфера трябва да „догони“ световното ниво, а в много отношения изостава и в национален план;
- се появяват нови финансови продукти и услуги, като стават все по-сложни от гледна точка на тяхното отчитане и контрол, а в същото време стават все по-леснодостъпни;
- появяват се нови професии и нови специализации в рамките на съществуващи вече професии, в т.ч. и в счетоводната, което води до липса на адекватна информация при кариерното им ориентиране за това какви точно са отговорностите и задълженията за определената позиция;
- съществуват предприятия, които извършват счетоводни услуги често като аутсорсинг на други международни компании, поради което имат нужда от кадри, подготвени за работа съобразно световните тенденции;

## **2. Гледни точки към развитието на счетоводните услуги, предоставяни от счетоводните предприятия**

Друг важен аспект, изведен като задача на настоящия материал, е дискутирането на т. нар „счетоводни услуги“, предлагани от счетоводните предприятия. Изключително важно е да се познават същността и характерните черти на тези услуги. За тяхното извеждане е необходимо да се изходи от базисното дефиниране на понятието „услуга“. *Услугата е вид икономическа дейност, чрез която се осигуряват ползи и се решават нужди на потребителите в желания за клиента момент и на конкретно място.* Следователно при анализирането и развитието на счетоводните услуги, извършвани от счетоводни предприятия, трябва да се вземат под внимание редица значими моменти:

- **счетоводната услуга е дейност, която удовлетворява специфични потребности на клиента** и се числи към т. нар. „професионални услуги“, обичайно извършвани с по-малък брой клиенти;
- **счетоводната услуга е процес**, включващ последователно извършване на определени дейности, които от гледна точка на клиента се представят като решение на негов проблем и фокусът на счетоводната услуга е в процеса;
- **счетоводната услуга е изпълнение**, което добавя стойност на клиента под различни форми;
- **счетоводната услуга притежава качества на нематериалност и неосезаемост**, тъй като клиентът трудно може да я „види, пипне, чуе или усети“ по някакъв начин;
- **счетоводната услуга е неделима** – неделимостта произтича от невъзможността да се разкъса връзката между услугата и този, който я извършва;
- **счетоводната услуга притежава качеството „нееднаквост“**, независимо че мястото и изпълнителят обичайно са едни и същи;
- **счетоводната услуга се характеризира с висока степен на контакт с клиента** – клиентите общуват практически с персонала, а не със самото счетоводно предприятие. Услугата се изпълнява от хора с висока степен на персонализация и на упълномощаване и следователно се добавя стойност към услугата чрез „контактен персонал“;
- **счетоводната услуга е краткотрайна** – тя не би могла да се „складира“ и да се използва в един по-късен момент.

За да се прогнозира бъдещето на счетоводните услуги, трябва да се отчетат и **факторите, които оказват влияние върху възприемането на тези услуги**. Сред тях се нареждат:

- *предметната среда*, в която се извършват счетоводните услуги;
- *спецификата на счетоводните услуги и най-вече стабилността* – предоставената услуга да е точно изпълнена, без грешки и несъответствия с нормативната уредба и с договорените с клиента клаузи;
- *отзивчивостта* – професионалното поведение на служителите на счетоводното предприятие трябва да отразява политиката му в качеството на доставчик, да подпомага клиентите и да отговаря на техните изисквания;
- *сигурността* – служителите трябва да имат необходимите знания, умения и компетентности;
- *съпреживяването* – служителите трябва да разбират проблемите на клиента, да изпълняват услугата в негов интерес, като проявяват към него специално внимание и се съобразяват с комуникирането в удобно за него време.

**Тенденциите, които ще имат най-голямо влияние върху счетоводните предприятия и техните клиенти през следващите години, са свързани с три насоки:**

- подобряване на клиентското обслужване;
- подобряване на продуктивността и
- увеличаване ползите на работната среда за служителите.

Независимо от спецификата на счетоводните услуги, предоставяни от различните счетоводни предприятия, могат да се изведат **три общи цели:**

- счетоводните услуги трябва да генерират приходи и печалби за счетоводното предприятие;
- счетоводните услуги трябва да създават търсене;
- счетоводните услуги трябва да допринасят за разработване и „възпитаване“ на клиентска база.

Във връзка с тези цели стои проблемът за ценообразуването на счетоводните услуги. Всеизвестно е, че подходите за ценообразуване са различни, но принципно ценовите стратегии се основават на три бази:

- **ценообразуване, основано на разходите** – изчисляване на постоянните и променливите разходи, определяне на маржиналната печалба, както и анализ на критичната точка;

- **ценообразуване, основано на конкуренцията** – конкуренцията в бранша, в развитието на бизнеса и микроклимата, в организацията на работа в счетоводното предприятие, в нивото на възнаграждение на счетоводните специалисти, в счетоводния софтуер, използван в счетоводното предприятие и др.;
- **ценообразуване, основано на стойността на клиента** (като се отчита спецификата на дейността на клиента; неговият правен статут; регистрацията по ЗДДС; месечен документооборот; размер на сделките; брой и текучество на персонала; брой и видове обекти; брой банкови, платежни сметки и фискални устройства; брой дълготрайни материални активи, включени в патримониума на предприятието; сделки със страни от ЕС; сделки със страни извън ЕС; наличие на капитали с чуждо участие; създадени дъщерни дружества; приложима счетоводна база НСС или МСФО/МСС; независим финансов одит на финансовите отчети; организация на складово стопанство и използван складов софтуер; сделки със свързани лица и много други).

Наблюденията на автора върху практиката създават у него убеждението, че при ценообразуването на счетоводните услуги в България се прилага предимно подходът на база конкуренцията и не се отделя дължимото внимание на ценообразуването, основано на други бази.

Споделените мисли за счетоводните услуги, предоставяни от счетоводни предприятия, са основа за детайлизиране на **ключовите области на бъдещото развитие на тези услуги:**

#### **1. нарастване на фокуса върху обслужването на клиента:**

- *предоставяне на висококачествено обслужване на клиентите;*
- *предлагане на повече персонализирани и стратегически консултации на клиентите;*
- *използване в максимална степен на технологиите за автоматизиране на дейностите и*
- *облекчаване на условията за полагане на труд от страна на служителите.*

#### **2. постигане на интеграция в прилаганите технологии:**

- *инвестиране на ресурси в съществени стратегически иновации и нови технологии;*
- *адаптиране и интегриране на съществуващите технологии с новите и развиващи се технологии.*

**3. използване на възможностите на дигиталната мобилност:**

- намаляване на капиталовите разходи;
- увеличение на услугите и продуктивността на служителите чрез силата на мобилните устройства и дигиталните приложения;
- обособяване на добре структурирани информационни потоци и архиви на основа на „облачни“ приложения.

**4. управление на таланта на служителите в счетоводното предприятие и постигане на приемственост в работата им:**

- откриване и управление на таланта;
- развитие на нови умения и компетентности;
- управление на оттеглянето на „квалифицираните“ служители и изграждане на модели на приемственост.

**5. прилагане на социалните мрежи като инструмент на бизнеса на счетоводните предприятия:**

- за да могат да продават бизнеса си;
- за да откриват и привличат нови клиенти;
- за да имат поглед върху конкуренцията.

**Заклучение**

Поставената тема е изключително актуална, но и многоаспектна по характер. Затова подобна разработка в определен формат не би могла да изчерпи всички проблеми, но е важно да се обобщи, че бъдещите промени в счетоводната професия и счетоводните услуги ще бъдат съпътствани от редица предизвикателства, касаещи различни аспекти в тяхното развитие. Важно условие за решаване на съществуващите проблеми и за разкриването на нови възможности се явява съхраняването и покачването на доверието към счетоводната професия и счетоводните услуги. Това би се постигнало чрез прилагане на комплексен подход към тяхното развитие в условията на мултикултурна среда и бързоразвиващи се процеси на дигитализация и използване на изкуствен интелект.

**Библиографска справка:**

1. Добрев, М. *E-Learning, Управление на знанието, изкуствен интелект и теория за степента на доверие*, сп. „Е и М“, Еврообразование – дистанционно обучение, 2005, пилотен брой, стр. 61 – 63.
2. Доклад на председателя на БКОНК „Икономиката във фокуса на образованието и науката“, (докладите на председателя на БКОНК от 10.06.2011 до 17.02.2020 г. са предоставени на Президентството на Република България, Министерския съвет, Комисията по образование и наука към Народното събрание, Националната агенция за оценяване и акредитация, Министерството на образованието и науката, Министерството на финансите, Министерството на икономиката, Министерството на туризма, БТА, БНР, БНТ и висшите училища в България.
3. Доклад „Обзорен преглед на висшето образование в България (за целите на МОН)“ на Бахрам Бекхрадия, директор на Институт за политика във висшето образование, Оксфорд, Великобритания.
4. Материали от Конференция „Значението на счетоводното образование в глобализирания свят“, [http://world-finance-conference.com/papers\\_wfc/317.pdf](http://world-finance-conference.com/papers_wfc/317.pdf).
5. Михова, Маринела. *Образователна политика на Европейския съюз – проблеми и приоритети*, Пловдив, Астарта, 2014.
6. Препоръка на Съвета от 22 май 2018 г. относно ключовите компетентности за учене през целия живот, Официален вестник на европейския съюз, С 189, 04.06.2018 г.
7. Руссиян, Е., А. Константинов. Доклад за бъдещето на професиите, Журнал „Ком Шредингер“, 2017, URL: <https://rg.ru/2017/04/17/eksperty-vef-sprognozirovali-tendencii-na-rynke-truda-do-2020-goda.html>.
8. Ръководство по международни изложения за образование на Съвета за международни стандарти за образование по счетоводство (СМСОС), създаден към Международна федерация на счетоводителите.
9. Смайт, Иън. *Как да подобрим уменията си за учене*, Наръчник на Асоциация „Дислексия България“, 2012.
10. Трифонова, С., Д. Петрова, К. Савова. *Образователни стандарти на висшето образование по финанси, счетоводство и контрол*, София, Тракия-М, 2010.



11. Gould, Statihis, Stuart Chaplin, *От риск към възможност – счетоводителите трябва да изграят водеща роля в управлението на рисковете в предприятието*, сп. Одит, бр. 02/2019, година XXIII.
12. International Integrated Reporting Committee, *Towards Integrated Reporting, Communicating Value in the 21-st Century*, [http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2011/09/IR-Discussion-Paper-2011\\_spreads.pdf](http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2011/09/IR-Discussion-Paper-2011_spreads.pdf).
13. International Federation of Accountants, *Sustainability Framework 2.0, Professional Accountants as Integrators*, 2011, <https://www.ifac.org/user/login?destination=goto%3Furl%3D%252F%252Fwww.ifac.org%252Fsystem%252Ffiles%252Fpublications%252Ffiles%252FSustainability-Framework-2.0.pdf>
14. Velayutham, Sivakumar, Hector Perera. *The role of professional accounting programmes: towards a reflective practicum*, [https://www.researchgate.net/publication/251826676\\_The\\_role\\_of\\_professional\\_accounting\\_programmes\\_towards\\_a\\_reflective\\_practicum](https://www.researchgate.net/publication/251826676_The_role_of_professional_accounting_programmes_towards_a_reflective_practicum)

#### **VIEW TO SOME ASPECTS TO THE FUTURE OF THE ACCOUNTING PROFESSION AND THE ACCOUNTING SERVICES**

**Prof. Nadya Kostova, PhD**

Accounting Department

University of Economics – Varna

<b>Keywords:</b>	<b>Summary</b>
Accounting profession Professional skills Risks management Key competencies Accounting services	<i>These global challenges bring the need for deeper insight into the accounting profession. Different factors have an impact on its future development. An essential factor is the change of the environment in which the enterprises operate. The public expectations of the accounting profession are of material significance as well as the changed expectations and the requirements of the business and the employers to the abilities of the accountants. To analyze the so-called “accounting services”, offered by accounting companies, it is very important to know the nature and the specific features of these services while taking into account the factors that influence the perception of these services. The trends that have the highest impact on the accounting companies and their clients in the next years are connected with improvement of the customer service, productivity, and the increase of the benefits for the employees of these enterprises.</i>